

JAN BLAHOŠLAV O ROZDÍLE MEZI SPRÁVCI JEDNOTY A LUTERSKÝM KNĚŽSTVEM

Ota Halama

JOHN BLAHOŠLAV ON THE DIFFERENCE BETWEEN THE PRIESTS OF THE UNITY AND THE LUTHERAN PRIESTHOOD

The literary legacy of the bishop of the Unity of Brethren Jan Blahoslav (1523–1571), the majority of which has never been published, is an eloquent witness to the contacts between the Unity and the disciples of the Lutheran Reformation in both the Czech and European contexts. In the short article “Treatise on the difference between the Unity of Brethren and the Lutheran Unity” written in 1558, which we publish here in edited form, Blahoslav attempts to present to the reader in a succinct and unbiased way not only what the two sixteenth-century Reformation movements are in agreement on, but in particular the points on which the teaching of the Unity of Brethren and the Lutheran Reformation diverge. Neither here nor in any of his other texts does Blahoslav see any of the articles of faith of the two denominations as fundamentally contentious or insurmountable. What does remain a thorn in his side, however, is the question of the practical application of church administration and discipline. Of all the texts from Blahoslav’s pen on this theme that have been preserved, this is the only one to be couched in a kindly and conciliatory tone, and is far removed from the invective that he had to resort to elsewhere. Indeed, the treatise demonstrates its author’s regret at how the Reformation, in which both the Lutherans and the Brethren are participating, is wearing itself out unnecessarily through disputes “in its own house”.

Krátký spisek bratra Jana Blahoslava (1523 – 1571) o rozdíle jednoty bratrské od luteriánské je znám díky rukopisnému sborníku knihovny Národního muzea v Praze již téměř 110 let. Nebyl však nijak využit ani průkopnickou prací J. Čihuly o poměru bratří k Martinu Lutherovi a luterství,¹ ani v práci znalce polské větve jednoty J. Bidla.² Prvním skutečným čtenářem a tradentem jeho obsahu se stal teprve F. Hrejsa ve své obsáhlé stu-

¹ Srov. Josef ČIHULA, Poměr Jednoty Bratří českých k Martinovi Lutherovi, Věstník KČSN 1897/IV, Praha 1898, s. 1–70.

² Srov. Jaroslav BIDLO, Jednota bratrská v prvním vyhnanství, Bursík & Kohout, Praha 1900, s. 222. Korekci názorů Čihuly a Bidla provedl F. CHUDOBA v čl. Jak přibývalo vědomostí o Janu Blahoslavovi od doby obrozenecké, Sborník Blahoslavův (1523–1923), red. V. NOVOTNÝ – R. URBÁNEK, Výbor pro postavení pomníku Blahoslava v Přerově, Přerov 1923, s. 25–26.

dii o Blahoslavově náboženském profilu.³ Hrejsovo podání se nadále stalo směrodatným pro mladší badatele, kteří se Blahoslavým dílem zabývali⁴ a teprve 70. léta 20. století znamenala pro poznání našeho spisku posun. Jednak byl tehdy uveřejněn nový soupis Blahoslavovy literární činnosti,⁵ jednak byl náš spisek v krátkém výtahu otištěn v reformační čítance A. Molnára.⁶

Vydáváme-li nyní tento Blahoslavův drobný text znovu v jeho celosti, činíme tak s vědomím dluhu, který má badání o Jednotě bratrské vůči odborné i laické veřejnosti. Zvláště na poli edičního zpřístupnění literárního bohatství, které nás v bratrských rukopisech a tiscích došlo, zeje nemalá mezera. Snem jistě může být souborné vydání Blahoslavova díla, a teprve tehdy snad pochopíme tuto velkou osobnost v její šíři. Zatím však nezbývá, než skládat jednotlivé kaménky mozaiky, z níž se naše minulost skládá, a na této skladbě spolupracovat.

„Sepsání o rozdíle“ z roku 1588 není po formální stránce typickým literárním projevem svého autora. Blahoslav si liboval spíše v tzv. makarónské formě písemného projevu, totiž častém střídání latinských a českých vět i slov, avšak toho v našem textu nenalzáme. Zdá se tedy, že buď nás došlo pozdější zpracování Blahoslavova textu, které „makarónství“ eliminovalo, nebo byl spisek určen čtenáři neznalému latiny, pro něhož by byl Blahoslavův běžný styl zpola nesrozumitelný.⁷

Také můžeme tento spisek považovat za dílo ryze soukromé povahy, jež bylo určeno snad jen jedinému čtenáři, nám neznámému „příteli milému“, či úzkému čtenářskému kruhu. Tuto domněnku může snad podepřít fakt,

³ Srov. Ferdinand HREJSA, Náboženské stanovisko B. Jana Blahoslava, Sborník Blahoslavův, s. 50–120 (o našem spise na s. 81–82 a 101–102). Autor zde podává jak jeho obsah s četnými citacemi, tak také zařazuje spis do kontextu Blahoslavova myšlení. Srov. i TÝŽ, Česká konfese, Česká akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění, Praha 1902, s. 26–27.

⁴ Srov. např. A. ŠKARKA, Jan Blahoslav. Literárněhistorický portrét, Česká literatura 1958/6, s. 159.

⁵ Srov. M. BOHATCOVÁ, Soupis prací Jana Blahoslava, s. 188 – 204, in: Jan Blahoslav, předchůdce J. A. Komenského 1571–1971. Sborník studií k čtyřtému výročí úmrtí Jana Blahoslava, red. S. BIMKA – P. FLOSS, Muzeum J. A. Komenského, Uherský Brod 1971.

⁶ Srov. Amedeo MOLNÁR – Noemi a Luděk REJCHRTOVI, Slovem obnovená, Kalich, Praha 1977, s. 150–152. A. Molnár připravoval rovněž kritické vydání „Sepsání o rozdíle“ na základě jediného exempláře KNM Praha, ale práce na něm mu uvázla v samých počátcích.

⁷ K problematice Blahoslavova bilingvismu srov. M. KOPECKÝ, Jan Blahoslav jako literární umělec, in: Jan Blahoslav, předchůdce J. A. Komenského, s. 137–138.

že sám Blahoslav jej zcela pominul při sestavování látky pro ty svazky bratrských Aktů, které redakčně spravoval, a která se přímo věnuje poměru bratrského a luterského bohosloví i církevní praxe. Jiné své texty na toto téma, a někdy i mnohem ostřejšího rázu, do Aktů ku prospěchu a poučení ostatních pak vělenit neváhal. Také měl jistě na paměti usouzení bratrského sněmu z předchozího roku, které nařizovalo, aby „žádný z správců jednoty žádných traktátů a písní bez ohledání a usouzení zřízeného soudu jednoty nevydával“⁸ Konečně drobným důvodem pro nadepsané může být i to, že se nám „sepsání o rozdile“ dochovalo autorsky určené jen samým nadpisem, ovšem nepůvodním a mladším, bez jindy obvyklého podpisu „J. B. P.“ (Jan Blahoslav Přerovský), či místa, kde spisek vznikl – „in horto“ (v Ivančicích).

Poměrem „sepsání o rozdile“ k jiným Blahoslavovým spisům na toto téma a vůbec vztahům jeho autora k luterským kněžím a světové reformaci se zabýval v širším kontextu již zmíněný F. Hrejsa. Nebudeme zde proto znovu opakovat řečené a odkážeme zatím, zvláště, nemáme-li k dispozici všechny adekvátní prameny, k dotyčné Hrejsově práci.

Stručně je možné říci, že Blahoslav sám viděl zásadní a trvalý rozdíl mezi jednotou a luterským kněžstvím, ne tak v učení jedněch či druhých, ale zejména v otázkách církevní správy a kázně. Slyšíme to stručně ze slov, která Blahoslav pronesl na sklonku své životní pouti: „Bratři z strany učení, tolikéž i totéž mají, co i luteriáni. Jsme jedno, jedné pravdy kázatelé a vyznavači! V druhé pak částce, z strany totiž disciplíny a tak života Kristova, kteří mají napřed, luteriáni-li, čili naše jednoty? Kterí jsou bližší života Kristova, první církve staré apoštolské? Kdo jest, ješto by toho neviděl, leč některý nenávisť osobnou a zlostí oslepený pravdy nepřítel“⁹ Stejným duchem je nesené i níže otištěné, o třináct let mladší Blahoslavovo „sepsání o rozdile“: Tehdy však ještě mohl napsat: „Avšak pro ty rozdily jedni druhých nepotupují, ale všickni sobě vespolek dobrého žádají, poněvadž o tom o všem s Luterem snešení přátelské učiněno jest víc než před dvaceti lety.“

Zkušenosti jednoty bratrské s následovníky Martina Luthera a Filipa Melanctona, jichž si Blahoslav hluboce vážil a k jejich jménům ještě před

⁸ Srov. Antonín GINDELY, Dekrety Jednoty bratrské, I. L. Kober, Praha 1865, s. 183.

⁹ Citát z Odpovědi z 23. června 1571 na radu doktora Kratonu, aby se bratři sjednotili s českými evangelíky na základě Augšpurské konfese. „Odpověď“ je položena ve spise „Confessio Augustana“, Akty Jednoty bratrské – 12, (opis KNM Praha II. B. 3, fol. 68b; citát krácen).

¹⁰ Odpověď doktoru Kratonovi z 25. června 1571, tamtéž, fol. 74a.

svou smrtí přidával přídomek „muži svatí“¹⁰ doma i za hranicemi vykonaly své. Vztah dvou reformačních církví 16. století, sobě tak blízkých i tak vzdálených, získával povážlivé trhliny, až se jejich cesty na čas a místy rozešly natrvalo.

Blahoslavův autograf „sepsání o rozdile“ je dnes ztracen, nebo je dosud nezvěstný. Jeho mladší opis se však nedochoval pouze v jediném exempláři knihovny Národního muzea v Praze, jak se doposud uvádělo, ale zatím i ve dvou dalších.

Jeden z těchto opisů chová knihovna tzv. Siroťčího domu v Halle, kde se nacházela tiskárna potomků českých exulantů, s nimiž se bratrský sborník z 80. let 16. století, v němž je „sepsání“ obsaženo, do Halle dostal.¹¹ Druhý opis nalezneme v bratrském sborníku z pozůstalosti prof. G. A. Skalského, který je dnes v bídém stavu uložen v knihovně UK ETF v Praze.¹² Všechny tři opisy se shodují na Blahoslavovi, jakožto autoru „sepsání o rozdile“, i na datu vzniku, jímž byl rok 1558.

Nejstarším opisem, který je také předlohou našemu vydání, je exemplář obsažený v halském sborníku, jenž kdysi patřil bratrskému sboru v Tuchoměřicích u Prahy. Zde vznikl roku 1584 a přibližně ve stejné době vznikl i opis muzejní.¹³ Nejmladším je pak rukopis z 90. let 16. století obsažený ve sborníku fakultním. Hallský i fakultní opis Blahoslavova díla si je v celku i v drobnostech natolik blízký, že je možné předpokládat společný vzor, z něhož oba opisy vzešly. Oproti tomu opis muzejní jeví takové množství odlišností, že je není možné přičíst jen písařově nedbalosti, ale spíše musíme předpokládat, že jeho tvůrce měl k dispozici vzor zcela jiné redakce, odlišné od předloh opisů předchozích.

Všechny tři opisy vznikly v 80. a 90. letech 16. století. Bylo to období, kdy se Jednota bratrská vnitřně již přikláněla spíše k evangelictví reformovaného směru. Na Moravě postupně mizel vliv tradičního utrakvismu a konzervativní církev podobojí nahrazovalo v českých zemích pružnější, dynamičtější a k potřebám církevní správy i laické zbožnosti tolerantnější

¹¹ Halle, Wiesenhausbibliothek n. 9, 18a–45b. Mikrofilm má NK ČR Praha sign. Zlo. 16, fotokopii knihovna UK ETF Praha sign. IIK 7986.

¹² Knihovna UK Evangelické teologické fakulty v Praze sign. IK 5746, 189a–201a.

¹³ Opis KNM Praha je psán stejnou rukou jako následující spisek téhož sborníku, u něhož nalezneme přípis: „zkorigován [15]84“.

¹⁴ Roku 1543 začal dvacetiletý Blahoslav studovat ve slezském Goldbergu, později ve Vitemberku a Královci. Měl-li Blahoslav na mysli svá studia, jakožto dobu během níž se začal důkladně seznamovat s luterány, vzpomínal by zde události téměř 15 let staré.

luterství. Obnovily se staré a vlastně nikdy zcela neustalé spory Jednoty s luterským kněžstvem a Blahoslavův spisek nabyl nové aktuálnosti. Svým smířlivým tónem působil jistě zastaralé v zjištěné náladě nových poměrů, ale svou argumentací neztrácel nic ze svých kvalit. Dokládal a dokládá i dnes to, že v osobě Jana Blahoslava nalezla Jednota bratrská velkého muže, který svým dílem inspiroval své bezprostřední následovníky a nepřímou jim pomáhal čelit nové situaci, ale i to, že Jan Blahoslav zůstane velkou osobností našich dějin i dnes.

[18a] Toto sepsání učiněno od bratra Jana Blahoslava o tom: Jestli jaký rozdíl mezi jednotou bratrskou a luterianskou? Leta Páně 1558.

Předmluva.

Žádal si mne, příteli milý, času předešlého, ať bych oznámil: Byl-li by jaký | rozdíl mezi^a luteriány aneb evangeliši, jakž vůbec říkají, a jednotou bratrskou, a zvláště mezi kněžími a správci té obojí strany.

Já pak jsa obojích dobře povědom od drahně let¹⁴ a maje k obojím lásku, jakožto k křesťanům, i jsa toho vždycky žádostiv, aby ten lid obojí jedno byl,^b pilně soudil sem žádost tvou, a vida zřetelně, že se na to upřímě ptáš, pečliv jsa také o své | spasení, jakož každému není zle o to se starati, i usoudil sem žádost tvou býti spravedlivou a uslyšání hodnou. A protož tak sem učiniti umínil, abych tímto psáním nedlouhým toho všeho grunt, na čež se doptáváš, ukázal upřímě bez uchylování se na jednu stranu nebo na druhou, a to kratce a běžně, odkudž by potom dále sám mohl souditi, jeden i druhý lid i s jeho správci | spatřuje, poněvadž mezi obojími často býváš.

Nepochýbujit' pak, že to ode mne na tento čas přijmeš a vděčně, jako od upřímného a věrného přítele. Měj se dobře.^c

Otázka tvá tato jest byla: Jsou-li bratří, kteréž některé valdenskými jmenují, jiní boleslavskými, jiní pikhar|ty nazývají,¹⁵ rozdílní od luteriánů neb

¹⁵ Označení „valdenští“ vycházelo z mylného dobového úsudku, že zakladatelem Jednoty bratrské byl zároveň zakladatel valdenských Petr Valdo († asi 1206–7). Hranlivé přízvisko „pikhart“ bylo užíváno již utrakvisty v počátcích jednoty 15. století, ale odkazovalo i

evangelišů, poněvadž někteří lidé praví, že by od sebe nic rozdílní nebyli, ale že sou jedno?

Odpovědino býti má, že luteriáni od bratří již řečených jsou v něčem rozdílní a v něčem nejsou.

Jedno: že obojí od církve římské se oddělili, protože ji mají za lid bludný a lidskými ustaveními více než | božími příkázáními svázaný. A z toho potřebujícími nějakého napravení i v kněžstvu, i v lidu obecném všech stavů, jakž pak toho i sama církev římská nezapírá, ale světle praví někteří učitelé jejich, že jest potřebí veliké nápravy římské církvi.¹⁶

Druhé: obojí svatá Písma a starou apoštolskou církev za nejprřednější pravidlo býti drží, a samo to za | pravé, jisté a nepochybné mají, což by mohlo Písma svatými, to jest psáními proroků, evangelistů i apoštolův svatých dovedeno a prokázáno býti. Jiné věci, Písmům svatým odporne, soudí za nepotřebné, za neužitečné, zlé a škodlivé etc. Protož ani dekrety papežskými, psáními doktorskými, ani čímžkoli k tomu podobným nechťi svázání býti, ani se tím spravovati, | leč potud, pokudž by se co toho s svatými Písmy srovnávalo.¹⁷

Třetí: též obojí lidská svědomí ne na skutcích a zásluhách lidských, kteréžkoli lidí zmrlych neb živých zakládají, ale na samé milosti boží, za sloužení Pána Krista a dařích Ducha svatého.¹⁸

Čtvrté: obojí k životu ctnostnému a pobožnému napomínají lidu a svátostmi slouží bez svatokupectví. |

Páté. lidi nevedou k tomu, aby se strojili po do očištění, ale ku Pánu Kristu v nebe.¹⁹

Rozdílové pak tito mezi luteriány a svrchu řečenými bratřími se nalézají.

k odlišnému pojímání učení o večeři Páně. Jméno „boleslavští“ vzniklo v souvislosti se známým krajiřovským sborem Jednoty v Mladé Boleslavi, odkud bratří vstupovali do povědomí obyvatel Čech nejsilněji.

¹⁶ Ve spise „O původu Jednoty bratrské a řádu v ní“ uvádí Blahoslav některé z nich, jako Roberta Grosseteste, Bernarda z Clairvaux, F. Petrarku aj. (ed. O. ODLOŽILÍK, Karel Reichel, Praha 1928, s. 33–35).

¹⁷ Bratří si po celou dobu své existence podrželi ono „zlaté pravidlo“ české reformace, které husitská revoluce formulovala v tzv. chebském soudci r. 1432 v důrazu na závaznost „zákona božih, praxe Kristovy, apoštolské a prvotní církve zároveň se shromážděními a doktory, kteří se s nimi shodují“ (překlad in: J. MACEK, Ktož jsú boží bojovníci, Melantrich, Praha 1951, s. 241). Srov. k tomu bratrský „Počet z víry“ z r. 1535, čl. 1, zejména odst. 6 (in: Čtyři vyznání, red. R. ŘÍČAN, KEBF, Praha 1951, s. 123–125).

¹⁸ Srov. tamtéž, čl. 7, s. 141–144.

¹⁹ Srov. tamtéž, čl. 20, s. 176–178.

Nejprv strany služebníkův, to jest kněží a kazatelův neb správcův lidu:

1. Bratrství kněží a správcové, | než bývají svěcení, zkušováni bývají při starších, ano na větším díle vychováni při nich; jako Titus, Timoteus a jiní při svatém Pavlu.²⁰ Ale luteriáni brání bývají z kolejí a škol svých, kdež ač dobré cvičení jest, však v učení životu Kristovu pokornému, tichému, zdrženlivému a sumou ctnostnému, o němž Pán pověděl příkladně, že jest *těsná brána a uzká cesta, což obě říd|cí nalézají* etc.²¹ V tom poněvadž nedostatek se býti vidí etc. Nebo odtud potom pochází to, že život a skutkové správcův bratrských jest podobnější životu apoštolskému, nežli luteriánských kněží. Ale však na druhou stranu opět zase musí se říci, že luteriáni mnohem více učenějších kněží mají nežli bratří, když je z koleje berou, od těch to učení, uměním svobodní jsou etc., a ne tak se s nimi ne|snadně prubují etc. Nebo luteriánským knězem, kdo chce býti, zkušován bývá za tejdén neb dvě neděle, zvlášť pak za některou hodinu v rozmlouvání s ním doktorů a mistrů, i vyzvědouc, co umějí a mnoho-li, i jak při kterém artikuli smýšlejí etc. Ale u bratří za drahně let jde zkušování v opravdovosti života Kristova a po ten čas bývá učení se smyslu pravému víry pravé křesťanské. A tak umění bo|žímu celému, k čemuž každý správce pilně přihlídá. Potom pak při svěcení neb zřízení jich na kněžství, teprv od starších zkušování bývají v smyslu při všech pravdách víry, to jest při všech artikulech křesťanského učení etc. Na umění, jazyků rozličnosti aneb umění svobodných etc. nedoptávají se, aniž ho vyhledávají. Však má-li je kdo, také tím nepohrdají, ale toho vděční jsou. Nýbrž některé k tomu mají, aby se učili i pojmoc jim k tomu podlé možnosti činíce.²²

Strany pak svěcení nebo řízení jich k ouřadům takéť jest přitom rozdíl. Nebo u bratří se to děje právě podlé příkladu apoštolského, totiž biskupové světí kněží i jáhny etc. a žádný jiný.²³ Ale u luteriánů na některých místech kněží světí ouřad světský, totiž purgkmistr a konšelé, a někde, zvlášť při kolejích, ti to činívají, jenž káží a lekcí | čtou;²⁴ jako v Viterberce^d Jan^e Pomerán^f, Eberus, Philip Melankton dobré paměti.²⁵

²⁰ Srov. Sk 19, 22; k tématu srov. čl. 9 odst. 2–4 „Počtu z víry“ (ŘÍČAN, s. 148) a 1. část spisu „Naučení mládencům“ (ed. Fr. BEDNÁŘ, Kalich, Praha 1947, s. 12–15). Rámeč in: A. MOLNÁŘ, Českobratrská výchova před Komenským, SPN, Praha 1956, s. 21n.

²¹ Srov. Mt 7, 14.

²² Srov. k tomu např. usnesení přerovského sněmu z r. 1556 (GINDELY, s. 179–180) či „Naučení mládencům“ 2 / 4 (BEDNÁŘ, s. 62).

²³ Srov. např. GINDELY, s. 148.

²⁴ Blahoslav zde naráží na „přechodné období experimentálního tápání, po němž se luterské církve vrátily k osvědčeným organizačním formám“. Augsburská konfese v čl. 7 cha-

2. Bratrství kněží jsou všickni řadem vespolek spojeni a svázani.²⁶ Nebo všickni^e mládenci, podjáhni i jáhnové sou poddáni kněžím a jich povinně poslouchají. Kněží pak všickni svým hospodářom neb starším, při nichž kteří jsou, buď i hospodářové starším těm, kteříž mají péči o všecku jedno|tu. Mezi kterýmižto staršími ještě jest řád, totiž tak, že všickni ti starší poddáni sou biskupům, kterýchž obyčejně více nebývá, než čtyři a někdy i méně.

Ti pak biskupové, ač sobě ode vši jednoty moc svěřenou mají etc.^h a tak jedni druhými svázani jsou a všickni řádu mezi sebou, až i biskupové ostřihají. A pro tu příčinu schůze neb sněmové bývají, odtud jednomyslnost, svornost, láska, pokoj, neka|žení jedni druhých, ale vzdělání jde.²⁷ A i to není malá věc, že v jednotě bratrské žádný správce ani kdokoli jiný žádné knihy sám o své ujmě vydati vůbec nesmí. Ale napsal-li by kdo co, tedy to starším dáno bývá, a ti, usoudí-li za dobré a potřebné, vydadí. Pakli nevidí toho potřeby, tedy toho nevydadí. A tak sumou, což se koli vydává jakýchkoli knih, to se jednomyslně děje, jakož skutek svědčí.²⁸ |

Mezi luteriány pak toto zřízení a svázání svatým poslušenstvím není. Ale ač všickni k jedné pravdě se hlásají, však jeden na druhého nemnoho

rakterizuje církev jako „shromáždění svatých, v němž se evangelium čistě učí a svátosti se náležitě vysluhují“ (ŘÍČAN, s. 69). Čl. 14 téže konfese dodává, že „nikdo nemá v církvi veřejně učití anebo vysluhovati svátosti, kdo by nebyl řádně povolán“ (tamtéž, s. 72). Z tohoto vyjádření bylo v tomto období usuzováno, že řízení kněží může někdy spadat i pod světskou vrchnost.

²⁵ Johannes Bugenhagen (1485 – 1558); pocházel z Pomořanska, odtud přízvisko „Pomeran“. Po svém příklonu k luterství působil od r. 1521 téměř nepřetržitě na vitemberské univerzitě nejdříve jako student, po r. 1533 i jako profesor. Vynikl jako vykladač Písma, kazatel, ale i jako tvůrce a reformátor církevních řádů německých reformačních církví. Blahoslav jej osobně poznal, stejně jako osoby níže psané, během svého vitemberského pobytu v letech 1544–1545. – Paul Eber (1511 – 1569). Na univerzitě ve Vitemberku přednášel od r. 1541 zejména latinu, ale i fyziku a historii. Později se stal také generálním superintendentem v Sasku. Proslavil se zejména svou prací na poli bibliistiky a hymnologie, ale i jako prostředník styků mezi filipisty, k nimž patřil, gnesioluterány a kalvinisty. – Philipp Melancthon (1497 až 1560), přední reformační teolog, humanista a pedagog. Hlavním jeho dílem jsou „Loci theologici“. Svůj život a dílo spojil cele s vitemberskou universitou a reformačním dílem Martina Luthera. K Blahoslavovu pozdějšímu setkání s Melancthonem z r. 1556 srov. F. HREJSA, Sborník Blahoslavův, s. 75–78. Podle přípisu „dobré paměti“ na tomto místě soudí Hrejsa (s. 81), že spis o rozdíle byl „na tomto místě a snad i jinde doplněn“.

²⁶ Srov. např. řád služebníků církevních, in: Naučení mládencům (BEDNÁŘ, s. 69–70).

²⁷ Jednotlivá nařízení bratrských sněmů se nám zachovala v tzv. Dekretech Jednoty bratrské (ed. GINDELY). Tyto sněmy a schůze navazovaly na tradici synod, kterou v našich zemích nepřerušila ani husitská revoluce.

²⁸ Přerovský sněm z roku 1557 obnovil staré nařízení jednoty o censuře bratrských spisů, srov. GINDELY, s. 183.

pozoru má, aniž takové poddanosti u nižších jest. Nebo se ještě v to nevedli. Nad čímž někteří, zvláště přednější z nich, nemálo předešlých časův naříkávali, což sem sám z jejich oust slejchal. Nebo z té příčiny také mezi nimi zustává nejednomyslnost, | nesvornost a mezi některými i neláska, pomluvy a jedněch proti druhým dosti tvrdá vůbec vydávání psání. Tak, jakž i nyní tento čas zřetelně se vidí, což se (jako říkají) makati může.

Těž ani sjezdové a sněmové jich kněží a správcův bývají, nebo jaká jednaní, svrchu psaným bratřím podobná etc. A ač sou kolikrátsi byla některých nemnohých shledání, však nemnoho jest | sjednáno.²⁹

3. Bratrští kněží a jahnové, žádný se nehýbá nikam o své ujmě z jednoho místa na druhé, než tu jest, kdež od starších dán bývá a dotud, dokudž by nebyl jinám obrácen, kdež by buď sám se lépe cvičiti a práci zvykati neb lidu sloužiti mohl, tak jakž čeho který lid potřebují, o čež jest pilná a bedlivá práce starších.³⁰

Ale u luteriánů sou všickni obyčejní, sobě volní, svobodní, aby mohl se obrátiti, kdo by | a kdekoli kam chtěl, byť měl místo sobě zjednati, kde by mu se líbilo. A to potom opět proměnití, kdyby se koli vidělo. Ač v některých místech bez opovědi vrchnostem toho nemůže učiniti.

4. Ta péče, kterouž v jednotě starší vedou o všechny sbory a správce jich, to opatrující podle nejvyšší možnosti, aby každý správce tu svůj byt měl, kdež by dobře prospívati tomu lidu božimu mohl a sbor každý aby takového | správce měl, jakéhož by potřeboval a dobře užiti mohl. Z kteréžto příčiny častá bývají starších k sborům Páně a správcům jich dohlídání, tak jakž bylo za první církve.³¹ Svatý Pavel apoštol nechal Tita v Krétě, aby jako starší tam na místě jeho správce sborům Páně ustavoval a je řídil,³² a jiní jinde po krajinách řídili a ustavovali. On jako vrchní apoštol pohanský³³ je řídil a | k nim, dokudž mohl pro vězení, dohlídal, z jedněch krajin do druhých chodě a někdy přednějších z nich povoláváje.

Taková péče u luteriánův na moc a vrchnost světa vzložena a k jejich povinností připojena, totiž, aby se oni sobě i svým poddaným o dobré

²⁹ Snad narážka na luterské sjezdy a srovnání v Marburce (1529), Vitenberku (1536), Řezně (1541) či Augsburgu (1555). Srov. však úvodní větu v pozn. 24.

³⁰ Srov. např. nařízení bratrského sněmu z r. 1534 „O stěhování se správců na jiné místo“, (GINDELY, s. 148).

³¹ Srov. „Počet z víry“ čl. 9, odst. 2, (ŘÍČAN s. 148), také „O poslušnosti a řádu“ (BEDNÁŘ, s. 67), „Řád církve“ (tamtéž, s. 70), „Povinnosti pastýřů aneb kněží mladých“ – čl. 12 (tamtéž, s. 83) aj.

³² Srov. Tit 1,5.

³³ Srov. Gal 2, 9.

správce starali, je jednali i potom opatrovali a v té věci mezi bratřimi a luteriány jest veliký rozdíl. |

5. V tento čas snad může za neveliký rozdíl počten býti, že bratrští kněží ženiti se bez opovědi svých starších nesmějí. Kteří se pak opovědí, tedy se jim toho tak lehce nepropouští, leč by již jinak nijakž nemohlo býti. A to ne proto, že by hřích byl knězi ženu míti, ale pro příčiny a potřeby přítomné, totiž snadnost a volnost k službě v těchto nyní hrozných, plných pokušení | časích etc. A předešlých časův také pro uvarování se pohoršení mdlých. A také poněvadž jest to zkušením shledáno, že správcové ženatí často nepřiklady rozličnými z příčiny své manželky i dětí etc., zvláště, když se to někdy nepodaří, tak mnoho někdy kazí, jako vzdělávají. Nad čímž i ti věrní správci mnohých okoušeti musejí zámutek etc.,¹ když to | ne nějakou k službě Páně v lidu snadnost, ale mnohou škodnou překážku přivozují. A k tomu poněvadž i apoštol praví:³⁴ *Kdo se nežení, lépe činí a blahoslavenější bude*, zůstane-li tak. A že bych chtěl, by možné bylo, aby *tak všickni byli jako já*,³⁵ totiž svobodní.³⁶

Ale u luteriánů na starší své o tom, jakož i v jiném mnohém, žádné péče nemají, aniž jest se co třeba jim opovídati. Ale každý podle svého souzení | a uložení činiti může přitom, jakž se jemu dobře líbí, žádným v tom nejsa svázan, jako i v mnohých jiných věcech. Aniž také kdo mezi nimi takovým způsobem za starší jest zřízen, aby na ně v tom péče býti musila. Jako to dělají v jednotě bratrské bratři. Nebo ti, kteříž slovou u nich *superintendentes*,³⁷ jak se s tím mohou obíratí, ví se.

6. U bratří mezi kněžimi jest kázeň zřízena, takže jahan, | kněz, správce, starší i biskup a sumou každý z nich řádu poddán i v tom býti musí, aby vše povolně přijal od těch, jimž náleží buď napomenouti, poučiti, vejstrahu i trestání větší nebo menší, jakž spravedlnost boží a způsob první církve ukazuje, dáti.³⁸

³⁴ 1Kor 7, 1. 7.

³⁵ 1Kor 7, 7.

³⁶ S otázkou kněžské ženitby se Blahoslav téhož roku shodně vyrovnává také v „Odpovědi Janu Laskému“ (Akty Jednoty bratrské – 10, opis KNM Praha II. B. 3., 33b–34a). Srov. také „Počet z víry“ čl. 9, odst. 8 (ŘÍČAN, s. 150) a artikul „O stavu svobodném“ (BEDNÁŘ, s. 47–52).

³⁷ Srov. heslo „Superintendent“ in: Theologisches Fach- und Fremdwörterbuch, Evangelische Verlagsanstalt, Berlin 1980, s. 162; či: „superintendent“ in: Slovník judaismus – křesťanství – islám, Mladá fronta, Praha 1994, s. 294; a samozřejmě i v důkladnějších odborných slovnících. Úřad zaveden v Sasku v l. 1527–29.

³⁸ Srov. pozn. 26 a 30.

Ale u luteriánů žádný žádného netresce takovým způsobem, leč se co děje skrze moc světa, a někde v některých místech skrze kolej | a moc jim od vrchnosti světa přivlastněnou a propučenou. Což nejvíc přitom bývá, když by někdo v nějaké kacířství upadl veliké a toho trestání ten, na kohož by přišlo, nechtěl by přijíti. Tehdy, když ten jinam k jiné vrchnosti se uteče a od té zastáván bývá, skrz to nemalá roztržka přichází. Čehož všeho příklad na Osiandrovi, Illyrikovi³⁹ a jiných jim podobných etc.³⁹

7. Desátku a platu bratrští | správcové neberou, ne protože by to hříchem býti se domnívali. Ale pro naučení svatého Pavla a jiných apoštolův, nechtíce obtěžovati lidí,^k rukami svými pracují. Jakož o sobě již řečený apoštol napsal.⁴⁰ Však pomocmi od věrných lidí z milosti (bylo-li by co toho kdy od koho učiněno) nepohrdají. Jakož též činili i Kristus Pán i apoštolé, jimž mnozí, až i ctné a šlechetné vdovy | a ženy z svých statků přísluhovaly, o čemž v Zákoně máme napsáno.⁴¹

Luteriánští pak kněží berou desátky, jakož také s manželkami i dítkami není snadno jinak se jim živiti.

8. Ještě i v tom jest rozdíl mezi správci luteriánskými a bratrskými; že jiným způsobem oni, a jiným tito lid boží spravují. Bratrští kněží lid v svou péči s velikou bedlivostí přijímají, | a to samy ty, jenž toho žádají a jim se v hotovosti své v poslušnosti ohlašují. A potom, když by jim svátostmi sloužití měli k celému upokojení svědomí jich, přede vším sborem nejobecněji k připomenutí slibu Pánu Bohu na křtu učiněného vedou, aby tak i jiným vědomo bylo, kteříž jsou ti, ješto je k dokonalosti věsti mají.⁴² A potom z nich Pánu svému, jakž apoštol | dí, počet vydati.⁴³ Pročež také jim netoliko obecně, ale i oblaštěně slouží, příkladu šetří a svatého Pavla, kte-

³⁹ Andreas Osiander (1496?–1552). Humanista, znalec hebrejštiny a přívrženec Luthery reformace působil nejprve v Norimberku a později v pruském Královci (zde jej poznal osobně koncem 40. let Blahoslav). Od ostatních luterských teologů jej oddělila otázka odlišné interpretace učení o ospravedlnění. – Matthias Flacius Illyricus (1520 – 1575). Historik, hermeneutik a přívrženec Luthery reformace pocházel z Istrie. V roce 1544 začal ve Vitemberku vyučovat hebrejštinu. Postupně se zde dostával do sporů s ostatními teology, sporným bodem se jim stalo pojetí hříchu a jeho vztah k lidské přirozenosti. Spor vyvrcholil rozchodem Flacia jak s filipisty, tak i s gnesioluterány. Ke stykům jednoty a Blahoslava s Illyrikem srov. HREJSA, Sborník Blahoslavův, s. 63–75.

⁴⁰ Srov. 1Kor 4, 12. K tomu také viz „Počet z víry“ čl. 9 odst. 10 (ŘÍČAN, s. 150), či „Naučení mládencům“, (BEDNÁŘ, s. 40 a 54).

⁴¹ Srov. Mt 27, 55; 1Tim 5, 10 aj.

⁴² Srov. obnovení křestní smlouvy v „Agendě neb způsobu přijímání k svátosti večere Páně“ z r. 1612 (ed. J. KUBEŠ, Praha 1869, s. 57nn), která sleduje starší bratrskou tradici, bezpečně uchopitelnou již ve „Zprávách kněžských“ bratra Lukáše Pražského.

⁴³ Srov. Žd 13, 17.

rýž dí, že jest všeliké vůle Bůh neskryl před sborem oním, ale je vyučoval obecně i obzvláště po domích.⁴⁴ Těž: *Po tři leta, prý, ve dne i v noci nepřestával sem s pláčem napomínati jednoho každého z vás.*⁴⁵

Ti pak, kteříž by se nechtěli | v Kristů život oblačeti,⁴⁶ ale dopouštěli se hříchův větších nebo menších, podlé řádu a ohlášení Páně dí: *Zhřeši-li proti tobě bratr potresci etc.*¹ *Nejprv sám, potom s jinými, až i se vším sborem.*⁴⁷ A bylo-li by potřeba, nekající vymítati z spolku svého. Jakož příklad na onom korintském hříšniku etc.⁴⁸ Těmž království boží zamykáno bývá a on jmín bývá za publikána,⁴⁹ dokudž by nenapravil. Na ty, kdož by dobrovolně s nimi Pánu Bohu sloužití nechtěli,^m žádnou mocí nesahají, ale Pánu Bohu je poroučeji, poněvadž i Pán dí: *Ač kdo chce, pod po mně,*⁵⁰ a též Jozue 24.⁵¹ Jestliže by pak kdy ti, jenž učením jednoty i vši jednotou pohrdají a nepřátelé její jsouc povstali proti jednotě, ji jakýmkoli obyčejem sužovati hleděli a vrchnost zřízená tomu by se dívala | a nic neříkala. A ovšem, kdyby se to s jejím povolením, nadto z jejího rozkazu dalo. Bratrští správcové žádného k tomu nevedou, aby se moci světské hájiti měl a nepřátelům v čem odpírati. Ale trpěti, což by koli Pán Bůh dopustiti ráčil.⁵²

U luteriánů pak jinak jest, totiž oni postaveni jsouc ode vsí obce, všechněm slouží toliko obecním kázáním a svátostmi bez zvláštního | k nim takového uts. přihlídní oblačení se v život Kristů, péči jim samým všechněm poroučeje, aby se sám každý o to staral a kazatel o to má pokoj. Také jich nevylučují, ale tak nechávají, Bohu je poroučeji a vrchnostem, aby je oni trestali, když by kde toho potřebu znali. A všecky poddané k tomu nutí, aby do kostela chodili, pod pokutami v některých místech na to uložnými etc. |

Jestliže by pak kdo moci sahati chtěl na ty, jenž se k evangelium přiznávají, učí tomu správcové luteriánští, aby mohou-li, mocí odpírati, a zvláš-

⁴⁴ Srov. Sk 20, 20.

⁴⁵ Sk 20, 31.

⁴⁶ Srov. Řím 13, 14; Ef 6, 11.

⁴⁷ Srov. Mt 18,15–17.

⁴⁸ Srov. 1Kor 5.

⁴⁹ Srov. Mt 16, 19 a 18, 17.

⁵⁰ Mt 16, 24

⁵¹ Srov. Joz 24, 15.

⁵² Srov. „Počet z víry“ čl. 14 a 16 (ŘÍČAN s. 161–163), či nařízení bratrských sněmů z r. 1554 „O propouštění mládenců“ (GINDELY, s. 177) a 1556: „O vylučování po listcích a jináč nevzdělavatelně“ (tamtéž, s. 180–181) aj.

tě vrchnosti jich aby poddaných svých a tak sebe hájili mečem. Jakož to i knihy luteriánské i skutkové předešlí ukazují.

Z strany učení nemnozí sou rozdílové, nebo obojí evangelium káží, ač jedni tím, jiní pak jiným způsobem. | Jakož o tom v předmluvě na konfesi bratrskou doktor Martin Luther nemálo napsal⁵³ a sami bratří v předmluvě na apologii latinskou též⁵⁴ etc. A když by obojích kazatelův často poslouchával, snadně by spatřil rozdíly byti a tak ne ve mnohých věcech.

Nejspíš by v tomto spatřil rozdíly, že kněží luteriánští drobet nejednotejně a nejednomyslně káží a učí, jinak | v Vitemberku, jinak v Aušpurce,⁵⁵ jinak v Tubingu, jinak v Frankfurtě na vodě,⁵⁵ jinak někteří v Polště, jinak též někteří v Prusích, jinak okolo Lehnice.⁵⁶ Kteréžto všecky rozdíly dlouho by bylo vyčítati. Než z psaní jich těchto časův vyšlých tomu všemu ne snadné jest vrozuměti etc.

A toto vše proto se děje, že nejsou řádem svázani a nemají péče zřízení a poslušenství, | jímž by všickni k tomu přidržáni byli a jednotejného učení podle konfesi augšpurské, kteréž by jednomyslně vynášeli etc.

Bratřští pak správcové, kněží a kazatelé k tomu od starších pilně se přidržejí, aby jednotejně učení jednomyslně vynášeli.⁵⁷ Jakož apoštol dí: *Tak mluvíte* etc.⁵⁸ Item: *Jednomyslní buďte* etc.⁵⁹ Každý však podle svého daru a možnosti, někdo výmluvněji, jiný prostěji, uměleji, jiný neuměleji etc. A kdy by se kdo dopustil toho, že by co nového, jednotě stranního, neobvyklého a ovšem proti Písmům svatým čelícího vynášel, hned od starších bývá examinován a ta všecka věc bedlivě přehlídána bývá. Nalezne-li se co toho, přísně trestán bývá podle spravedlnosti boží buď zvěstováním

⁵³ Srov. „Praefatio doctoris Martini Lutheri“, Confessio fidei, Wittenberg 1538, A2a–A3b (přetisk in: *Bekenntnisse der Böhmischen Brüder*, Georg Olms Verlag, Hildesheim – New York 1979).

⁵⁴ Srov. „Praefatio“, Apologia verae doctrinae, Wittenberg 1538, 1a–4a (tamtéž).

⁵⁵ Mínen Frankfurt nad Odrou, kam přicházeli luterští kněží z Čech a z Moravy pro potvrzení svého kněžství.

⁵⁶ Města zde Blahoslavem uváděná jsou volena právě pro místní odlišnosti mezi luterány. Teologická škola filipistů ovládala Vitenberk, s jiným přídechem i Frankfurt a Marburk. Brenzovská škola držela Tübingen. Augsburk byl blízký reformovaného proudu v luterské reformaci a slezskou Lehnicí zase symbolizovalo radikální křídlo luterské teologie, nesené učněním K. Schwenkfelda a novokřtěnců.

⁵⁷ Srov. charakteristiku této „jednomyslnosti“, formulovanou boleslavským sněmem z roku 1558 (GINDELY, s. 186).

⁵⁸ Jk 2, 12.

⁵⁹ Řím 12, 16; 1Pt 3, 8.

sboru,⁶ buď vyloučením od bratrství aneb odjetím obojího, jakož nedávno skutek pravdu vyložil při několika osobách, z nichž ještě někteří živi jsou.⁶⁰

Při svátostech též není mnoho rozdílu, neb o křtu, o klíčích Kristových, o večeři Páně téměř jednotejná víra od obojích se pokládá v psáních i u vyznání oustním, kromě že smysl jinak a jinak rozdílně drobet od sebe bývá vypravován. Ale o to o vše snešení mezi Luterem | a bratřimi se stalo 1536,⁶¹ když i konfesi i apologie bratrská, kdež jest všecko učení jednoty i smyslu o všech svátostech sumou, přijata jest i oblíbena i k vytištění v Vitemberce dána.⁶²

Že pak nyní nová a veliká nesnáze o svátosti, a zvláště o svátost večeře Páně mezi následovníky a učedníky Luterovými vzrostla, když i mezi sebou se nesrovnávají, i | proti následovníkům Cvingliovým a Kalvinovým⁶³ mnoho píší. Bratří tomu sou neradi, že to, což na to vydáno jest, aby láskou svatou mnohé, i se Pánem Kristem, i sami s sebou spojovalo, k roztržení a k mnohým svárům příčinou bylo. Protož se k tomu nepřičinějí, znajíce svou prostost, a dobře toho povědomi jsouce, že i luteriáni i cvingliáni mezi sebou hojnost učejných mužův mají. Protož tak raději jako prostí, prostě věřice slovům Kristovým, zůstávají.⁶⁴

Těm obojím, tak všechněm evangelium Kristova milujícím, dobrého žádají. V tom se, když a kdež náleží, ohlašujíce, že když se oni srovnají, na

⁶⁰ Podobnou narážku řeší počátkem 90. let 16. století bratr Matěj Sabin Drahotušský výslovným odkazem na tzv. habrovanské. Snad je zde měl na mysli i Blahoslav. K nim srov. např. O. ODLOŽILÍK, *Jednota bratří Habrovanských*, ČČH 29/1923, s. 1–70, 301–357.

⁶¹ Srov. kromě nadepsané práce J. Čihuly také A. MOLNÁR, *Luthers Beziehungen zu den Böhmischen Brüdern*, in: *Leben und Werk Martin Luthers von 1526 bis 1546*, hrsg. H. Jung-hans, Evangelische Verlagsanstalt, Berlin 1983, s. 627–639 a 950–954; TÝŽ, *Martin Luther a Jednota, ARBI – 3*, Kalich, Praha 1984, s. 109–135.

⁶² Oba spisy zde vyšly r. 1538 pod názvy: „Confessio fidei ac religionis“ a „Apologia verae doctrinae“. Viz pozn. 53.

⁶³ Huldrych Zwingli (1484 – 1531). Curyšský reformátor a kazatel. S Martinem Luterem se Zwingli rozešel zejména v otázce svátosti večeře Páně již v l. 1524–5 a tyto rozpory položily základ pozdějšímu konfesijnmu rozdělení reformace na křídlo luterské a reformované. K jeho pojetí srov. 8. čl. Zwingliova „Počtu z víry“ z r. 1530 (přel. J. B. JESCHKE, Huldrych Zwingli, *Počet z víry a Výklad z víry*, Kalich, Praha 1953, s. 47–55) – Jean Calvin (1509 – 1564), reformátor francouzského původu působil v Ženevě a stal se autorem velkého díla „*Institutio religionis christianae*“. K témuž tématu srov. kap. „O večeři Páně“ in: *Instituce učení křesťanského náboženství* (přel. F. M. DOBIÁŠ, KEFB, Praha 1951, s. 142–169). K letmému seznámení s touto problematikou poslouží také např. P. FILIPI, *Hostina chudých*, Kalich, Praha 1991, s. 78–88.

⁶⁴ K bratrskému pojetí eucharistie srov. F. M. DOBIÁŠ, *Učení Jednoty bratrské o večeři Páně*, Kalich, Praha 1940.

čemkoli zavrou dobrém, bratří žádné pravdě umyslu odíratí nemají, ale oblíbiti vše, což z pravdy jest a bude, hotovi sou. |

Z strany lidu a vši obecnosti všech oudů jednoty jedné i druhé jaký by rozdíl byl, není nesnadné věděti.

Že luteriánské jednoty lid jest mnohem rozpustilejší a svěštější etc., nežli lid jednoty bratrské. Nebo bratří kázeň skutečně vedou, netoliko kázice slovo boží, ale také týmž slovem Páně napominajíce, žehřice i trescíce skutečně, totiž vylučováním od stolu Páně, někdy i ze sboru, až i ze vši | péče a tak ode vši oučastnosti Pána Krista, kterýmž oba klíče, totiž i k odvírání i k zavírání království svého poručil, sluhám svým.⁶⁵

Luteriáni pak, ač také na kázáních mnoho se domlouvají na hříchy a hodně i dobře, ale potom skutkem trestati nemohou a nesmějí, aniž by jejich lid na ně mnoho dbal. Ano, někdy by jim toho hned nevytrpěli.

Mocnější jest v tom římská církev, kteráž i svatého Ambrože, jenž Teodosia císaře byl i z kostela vyloučil,⁶⁶ následovati může. A i mocné světa kárati a ku pokání přivoditi.

Zavírka a opáčení všeho krátké.

A tak již máš sobě předloženou sumu toho všeho, načež si se doptával, totiž: | byl-li by jaký mezi luteriány a bratřími rozdíl?

I ukázáno, totiž nejprve: v čem jest jednostejnost a v čem rozdíl.

Jedno: že sou bratří i luteriáni se oddělili od římské církve.

Druhé: že Písma svatá a příklady staré církve za nejpřednější pravidlo drží.

Třetí: lidských svědomí ne na skutcích a zásluhách lidských, ale na samém Kristu Pánu | vzdělávají.

Čtvrté: k životu pobožnému a ctnostnému napominají.

Páté: lidí po smrti ne do očiště, ale k Kristu Pánu v nebe obrazení.

Rozdíl pak že jest mezi nimi:

Nejprv v kněžstvu neb v správcích, totiž že jest:

1. rozdílné docházení úradů a k tomu se spravování.

2. jedněch v řádu a v poddanosti starším svým a druhých pak v sobě zůstávání. |

3. z toho se jedněch nikam z míst svých bez⁹ rozkazu starších nehybání, druhých pak obyčej svobodně místa tu nebo jinde sobě zvolení.

4. v jednotě bratrské sborové od starších že opatrování bývají správce-mi, u luteriánů pak to moc tohoto světa řídí.

5. kněžím luteriánským jest svobodné ženiti se kdy a jak chtějí, ale u bratří nikoli, leč s opovědí a radou starších. |

6. kázeň u bratří dochází na každého, až i na kněží, když v čem proviní, u luteriánů to jest jinak.

7. desátku bratří neberou, luteriánští pak kněží těžce by se jinak živiti mohli.

8. rozdíl v řízení a spravování lidu. Bratří ne všem slouží, ale kteréž v svou péči přijmou, těm slouží s pilností obecně i oblaštne, podlé příkladu i skutků apoštolských⁷ hříchy trescí a k nápravě vedou. Trpělivosti je vyučují a ne protivení se i bezbožným vrchnostem, a na samém božím opatrování spoléhati velejí, bez utíkání se k moci. Luteriáni pak na odpor tomu všem tak vůbec toliko slouží bez přebírání lidu, kázeň vrchnosti poroučejí i obranu.

Z strany učení pak:

1. že bratrští správcové od starších k jednomyslnosti se přidrží, ale u luteriánů k tomu ne tak se přihlídá. |

2. při svátostech, ač víra jest jednostejná⁸ podlé slov Kristových, ale smysl se drobet rozdílněji vypravuje.

Avšak pro ty rozdíly jedni druhých nepotupují, leč by kdo co všetečně činil, pročez by trestání od starších neušel. Ale všickni sobě dobrého žádají vespolék, poněvadž o tom o všem skutečně snešení přátelské učiněno jest, víc než před 20 lety. |

Tuto kratší sumu a jako zavírku toho, což napřed široce a světleji položeno jest, přidav.

Již konec tomuto psání činím, cele tomu věře, že touto mou maličkou prací nepohrdneš, ale ji vděčně přijmeš a ji k svému i bližních svých dobremu uživeš.

A s tím Pánu Bohu budiž poručeno.¹

⁶⁵ Srov. Mt 16, 19.

⁶⁶ Tento příběh obsahuje např. legenda o sv. Ambroži, obsažená v slavném díle Jakuba de Voragine „Legenda aurea“, jejíž látka přešla i do staročeského Pasionálu (srov. Jakub de Voragine, Legenda aurea, ed. A. VIDMANNOVÁ, Vyšehrad, Praha 1998, s. 144–145). Blahoslav však jej mohl znát přímo z díla církevního dějepisce Flavia Cassiodora († asi 584) „Historia ecclesiastica tripartita“, odkud Jakub de Voragine tuto látku čerpal.

Základem tohoto vydání je opis z roku 1584 zachovaný v bratrském sborníku hallského sirotčince, který považujeme nejen za nejstarší, ale pravděpodobně i za nejlépe odpovídající nedochované předloze. V rámci tohoto vydání, které je svou formou spíše čtenářské, není možné připojit důsledný kritický aparát, včetně různověstí obou dalších opisů. Proto níže uvádíme jen ta různověstí, která pokládáme za podstatnější, nějak mění smysl textu či jej výrazně doplňují či ochuzují. Jednotlivé rukopisy jsou v poznámkách uvedeny takto: A – Halle; B – KNM; C – ETF. Pomíjíme také důsledné uvádění změny foliace a na změnu odkazujeme svislou čarou (|), ovšem kromě prvního folia, na kterém celý text začíná a bez přerušování pokračuje.

Textové úpravy, které byly v textu provedeny, jsou následující: rozepsány byly všechny zkratky (b. – bratr, d. – doktor, t. – totiž, J. B. – Jan Blahoslav, M. L. – Martin Luther), kromě dvou (etc.; uts). Odstraněno bylo zdvojení souhlásek v některých slovech (konfessi, provinnit, summa). Dnešnímu úzu bylo také vyhověno obměnou předpon a předložek „s“ a „z“ (zbor, zpatřuje, zprávce, zpravovat a spůsob) a psaním malých a velkých písmen. Kvantita slov však byla ponechána beze změny.

Na závěr bych rád poděkoval dr. M. Wernischovi, který podal vydavateli Blahoslavova textu pomocnou ruku a svými kritickými poznámkami napravil a upravil výkladový aparát těch míst, kde byla zřetelná editorova důvěrná neobeznámenost s problematikou tzv. světové reformace (pozn. č. 3, 24, 29, 39, 56, 60, 63).

a) mezi] doplněno z BC; b) bylo] BC přidává: *a ničímž se nedělil, by možné bylo*; c) dobře.] C přidává: *Datum na svatého Martina, léta Páně 1559*; d) Vitemberce] Viterberce; nahrazeno z BC e) Jan] B: doktor; f) Pomeran] C: Meran.; g) kněží ... všickni] B vynechává; h) mají etc.] B přidává: *avšak v větších věcech nic nečiní jeden bez druhého a bez jiných starších, ano, v znamenitých a velikých věcech ani bez kněží etc.*; i) Nad čímž ... zámutků etc.] B vynechává; j) Illyrikovi] C přidává: *a koleji vitemberské*; k) C: přípisek na spodním okraji listu: *Kněz Jan Pražský, farář hranický, leta 1600 ... zbytek nečitelný*; l) potresci etc.] *poetc.*; doplněno z BC; m) by dobrovolně ... nechtěli] A: *k službám jich nechtí*; n) Aušpurce] doplněno z B; A: *berce*; C: *Matburce*; o) Frankfurtě] Framfurtě na vodě, B: *Frangfurtě*; C: *Frankfurtě na Odře*; p) zvěstováním sboru] B: *zastavením ouřadu*; q) bez] doplněno z BC r) i skutků apoštolských] B: *v Skutcích apoštolských 20*; s) jednotejná] B: přípisek in margine: *Již není jednotejná ani mezi nimi samými, a protož což jest proti Písmu zákona, potupení hodné jest*; t) A přidává: *1584*; B přidává: *Datum i zkorigován leta 1558*; C přidává: *Dán léta 1558*.